Dezvoltarea umană, de la concept la realitate

Maria POENARU

În anul 1990 a apărut sub egida Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) primul raport asupra dezvoltării umane la nivel mondial. Acest eveniment a generat o largă dezbatere teoretică, prilej cu care s-a încercat o mutare de accent de la tipul de abordare centrală pe dezvoltarea economică la un tip care să ia în considerare impactul transformărilor din economie și societate asupra oamenilor, rolul lor în procesul dezvoltării.

Acest articol conține două părți. Prima parte încearcă să răspundă la întrebarea "de ce dezvoltare umană" și care sunt coordonatele care definesc acest concept, iar cea de a doua, să argumenteze măsura în care acest concept a devenit operațional și care sunt acțiunile care promovează această abordare a dezvoltării.

De ce dezvoltare umană?

În perioada postbelică, până în anii '80, conceptul dezvoltare era aproape sinonim cu cel de creștere economică, iar preocuparea principală era maximizarea performanțelor economice. În anii '80, marcați de consecințele crizei, și-au făcut tot mai simțită prezența evaluări asupra unor domenii particulare ce au legătură cu dezvoltarea economică: mediul înconjurător, rolul femeilor și al societății civile în procesul dezvoltării, situația săracilor și a altor grupuri defavorizate etc. Principala concluzie a unor astfel de studii a fost aceea că o serie de dimensiuni fundamentale ale dezvoltării au fost neglijate, în special cele legate de oameni și de mediul în care aceștia trăiesc.

În jurul anului 1990 au început să fie utilizați frecvent doi termeni: dezvoltare umană (*human development*) și dezvoltare sustenabilă (*sustainable development*).

Termenul "dezvoltare umană" a fost utilizat încă din anii '80, când s-a subliniat necesitatea abordării dezvoltării centrată pe om.[1] Este important de precizat că PNUD nu a inventat această paradigmă. Ceea ce a făcut PNUD a fost să evalueze experiența dezvoltării în ultima perioadă, în special în țările în curs de dezvoltare și să reitereze o concluzie - la care au ajuns anterior mari gânditori, oameni de știință care s-au ocupat de aceste probleme - sensul comun al dezvol-

[1] *Declarația de Khartoum (Sudan) a pus problema abordării centrată pe om în procesul de refacere socioeconomică din Africa, iar un studiu elaborat de UNICEF, intitulat:* ***Ajustare cu față umană (Adjustment with a Human Face)****, a pledat în esență pentru o schimbare a paradigmei dezvoltării prin luarea în considerare, alături de creșterea economică, și a altor dimensiuni.*

tării.[1]

Termenul "dezvoltare sustenabilă" s-a conturat încă din 1972 la o conferință ținută la Stockholm privind mediul în care trăiește ființa umană (*Human Environment*). Atunci s-a pus problema necesității protecției mediului înconjurător, cu obiectivul de a asigura condiții de viață sustenabile, exprimându-se îngrijorarea în legătură cu responsabilitatea generației actuale față de menținerea bunurilor comune la nivel global, de care să beneficieze și generațiile viitoare. Aceasta înseamnă că lecțiile experienței în domeniul protecției mediului pot fi aplicate tuturor proceselor sociale, politice și economice în vederea satisfacerii permanente/durabile a nevoilor umane și îmbunătățirii calității vieții.

În 1992, la *summit*-ul mondial de la Rio privind mediul înconjurător și dezvoltarea, s-a adoptat conceptul dezvoltare sustenabilă ca exprimând interdependența problemelor de mediu, economice, sociale, culturale și politice.

Ideea despre plasarea oamenilor și a mediului înconjurător pe un loc central în procesul dezvoltării a fost reluată la *summit*-ul mondial privind dezvoltarea socială ținut la Copenhaga, în martie 1995. Participanții au declarat: "noi suntem convinși că dezvoltarea economică, dezvoltarea socială și protecția mediului sunt interdependente și sunt componente ale dezvoltării sustenabile care se susțin reciproc."

Se poate spune că în ultimul deceniu al secolului XX, cele două concepte - dezvoltare umană și dezvoltarea sustenabilă - au fost larg acceptate la nivel internațional și național. Totuși, în căutările de transpunere în politici și respectiv în programe a acestor două concepte s-au dezvoltat două căi paralele.

Cei care s-au axat pe translatarea abordării privind dezvoltarea umană în politici și programe s-au concentrat, în special în prima parte a perioadei, pe forme de sustenabilitate. În același timp, cei care au promovat dezvoltarea sustenabilă s-au centrat pe problemele mediului înconjurător, activitățile economico-sociale fiind privite din perspectiva impactului și a efectelor asupra mediului.

Astfel, deși ambele concepte au fost înțelese ca fiind de tip holistic, cuprinzătoare și că leagă cele trei domenii - economic, social și mediu - la nivel operațional, s-a mers pe două căi relativ paralele, cea a dezvoltării umane și a dezvoltării sustenabile/durabile.

În timp, cei doi termeni s-au apropiat și PNUD utilizează încă din 1992 termenul "dezvoltare umană

---

[1] *În primul raport al PNUD privind dezvoltarea umană se recunoaște faptul că ideea potrivit căreia ființa umană este obiectivul final al activității economice a fost exprimată cel puțin de pe vremea lui Aristotel. Ea a revenit frecvent în scrierile filozofice, ale oamenilor de știință, în special ale economiștilor. Este vorba atât de cei care s-au ocupat de cuantificarea în economie - William Petty, Gregory King, Francois Qesney, Antoine Lavoisier și Joseph Lagrange - marii fondatori ai indicatorilor care sintetizează rezultatele economice, cât și de cei care au contribuit fundamental la crearea și îmbogățirea științei economice - Adam Smith, David Ricardo, Robert Malthus, Karl Marx, John Stuart Mill etc.*

sustenabilă", încercând în rapoartele și acțiunile sale practice să ia în considerare o serie de dimensiuni ale dezvoltării neglijate sau incomplet înțelese și analizate. În felul acesta, termenul "dezvoltare" s-ar încetățeni ca reflectând un proces bazat pe creștere economică și care este centrat pe oameni, echitabil, care promovează egalitatea de șanse între bărbați și femei, sustenabilitatea mediului etc.

Progrese în definirea și măsurarea dezvoltării umane

În primul Raport al Dezvoltării Umane (RDU), PNUD a definit dezvoltarea umană ca "proces care conduce la lărgirea gamei de posibilități de alegere ce se oferă fiecărui individ: o viață lungă și în deplină sănătate, să se instruiască și să aibă acces la resursele necesare unui trai decent." (RDU 1990, p. 10).

Definiția PNUD se bazează pe rafinarea unor concepte și metode de măsurare a accesului la resursele economice și performanței sociale precum și pe tratarea integrată a performanțelor economice și sociale.

Pentru evaluare, Raportul pe 1990 propune un indicator compozit - Indicatorul Dezvoltării Umane (IDU)[1] - care combină produsul național, ca expresie a accesului la resurse și la alți doi indicatori sociali, speranța de viață la naștere și gradul de alfabetizare a adulților, prin care se încearcă măsurarea progresului uman.

PNUD recunoaște că noțiunea de dezvoltare umană este mult mai complexă decât poate fi ea reflectată de IDU, care este o măsură slabă a progresului economic și social,[2] nereușind să cuprindă în mod sintetic o gamă mai largă a componentelor vieții umane.

Următoarele rapoarte anuale privind dezvoltarea umană au extins și adâncit abordările inițiale, pe de o parte, prin îmbogățirea conceptului de dezvoltare umană și, pe de altă parte, printr-o rafinare a indicatorului dezvoltării umane.

În ceea ce privește îmbogățirea conceptului, rapoartele ulterioare au adus în prim-plan aspecte pe care PNUD le-a considerat importante pentru o interpretare mai nuanțată a acestui concept. Între acestea menționăm:

---

[1] *Mărimea IDU nu exprimă un nivel de dezvoltare umană ci permite ierarhizarea țărilor în funcție de nivelul IDU, o comparație între țări din acest punct de vedere. Poate mai important este sensul în care evoluează IDU calculat pentru o țară și pentru momente diferite, creșterea IDU însemnând progres, iar scăderea - regresul unei țări în contextul comparațiilor internaționale. (Pentru detalii a se vedea notele tehnice din rapoartele anuale ale PNUD).*

[2] *Literatura consemnează critici severe referitoare la utilizarea IDU pentru evaluări în sfera dezvoltării umane (Srinivasan, 1994). Se consideră că IDU nu aduce nimic nou în evidențierea progreselor în domeniu, că este un indicator fără rezonanță și fără utilitate din punct de vedere practic. El indică serioase probleme de comparabilitate și conține numeroase erori de măsurare. O astfel de apreciere este relativ ușor de susținut, fie prin invocarea capacității internaționale a fiecăruia dintre indicatorii parțial utilizați și a modalității de agregare, fie pornind de la încercări merituoase ale unor specialiști de a evalua progresul economic-social utilizând o gamă largă de indicatori economici și sociali.*

- reinterpretarea creșterii economice, condiție fundamentală pentru dezvoltarea umană. Se consideră că pentru o evoluție pozitivă a dezvoltării umane nu este suficient să se sporească produsul național. Creșterea economică trebuie să fie participativă (*empowerment*) - prin oameni și pentru oameni prin crearea posibilităților de inițiativă individuală și printr-o mai mare implicare a oamenilor; ea trebuie să fie în același timp nepauperizantă și echitabilă, astfel încât toți cetățenii să beneficieze de roadele creșterii economice, precum și durabilă/sustenabilă; numai prin astfel de trăsături creșterea economică poate promova dezvoltarea umană;
- înțelegerea multidimensionalității conceptului, pusă în evidență prin promovarea altor concepte care reflectă rezultatul final al progresului în plan social, cum ar fi: securitate umană (RDU 1994) care cuprinde la rândul său o serie de domenii (securitate economică, securitate alimentară, în domeniul mediului etc.); echitate - concept vechi de altfel, care prin semnificația sa este opus disparităților inacceptabile în ceea ce privește distribuția veniturilor între categorii de populație, bărbați și femei, regiuni etc.;
- focalizarea și, în consecință, detalierea analizelor pe acele dimensiuni ale dezvoltării umane sau probleme, mecanisme care prezintă un interes major pentru progresul uman: sărăcia (RDU 1992, 1997, 1999); parteneriatul între stat și piață și noi modele de guvernabilitate (RDU 1997); disparitățile dintre bărbați și femei (RDU 1995); habitat (RDU 1996); consumul cu focalizare pe segmentele sărace (RDU 1998).

Cu toate încercările de îmbogățire și explicitare, conceptul dezvoltare umană rămâne un concept relativ vag. În pofida acestui lucru el a avut un impact major și a început să fie recunoscut ca o alternativă la punctele de vedere asupra dezvoltării axată exclusiv pe creșterea economică.

Rafinarea indicatorului dezvoltării umane a constituit o preocupare constantă a PNUD. Reamintim că IDU măsoară performanța țărilor luând în considerare trei dimensiuni: accesul la resurse, longevitate și educație. Acestea sunt măsurate prin produsul intern brut pe locuitor, ajustat la paritatea puterii de cumpărare; durata vieții și respectiv nivelul educațional (gradul de alfabetizare al populației adulte combinat cu gradul de cuprindere școlară la nivel primar, secundar și terțiar).

Fără a intra în detalii metodologice care presupun o tratare extinsă, în cele ce urmează evidențiem principalele direcții de îmbunătățire a acestui indicator:

- reevaluarea fiecăruia dintre indicatorii luați în calculul IDU. Din păcate se mențin decalaje sensibile în ceea ce privește momentul (anul) pentru care sunt disponibile informațiile pe țări și data apariției raportului.

De exemplu, în cazul RDU 1998, datele care au stat la baza calculului IDU erau pentru anul 1995;

- calcularea unor indicatori derivați sau parțiali care permit analiza mai în profunzime a anumitor dimensiuni ale dezvoltării umane. Între acești indicatori menționăm:
  - indicatorul sărăciei umane (*Human Poverty Index* - HPI) care reflectă distribuția progresului și măsoară sărăcia. El se calculează în două variante HPI_1 și HPI_2.

HPI_1 măsoară sărăcia în țările în curs de dezvoltare. Variabilele utilizate sunt: ponderea populației pentru care există posibilitatea să nu supraviețuiască vârstei de 40 de ani; ponderea adulților analfabeți; accesul la resurse economice (private și publice) este reflectat de ponderea populației fără acces la servicii de sănătate și apă potabilă și ponderea copiilor subponderali în vârstă mai mică de 5 ani.

HPI_2 a fost introdus în 1988 și se calculează pentru țările industrializate. Acesta reflectă aceleași dimensiuni ca și HPI_1 la care se adaugă excluderea socială. Variabilele sunt: ponderea persoanelor pentru care există posibilitatea să nu supraviețuiască vârstei de 60 de ani; ponderea populației care nu are capacitate funcțională de a scrie și de a citi; ponderea populației cu un venit mai scăzut decât limita (prag de sărăcie) reprezentând 50% din mediana venitului și ponderea șomerilor de lungă durată (peste 12 luni).

- indicele disparităților între genuri (Gender - Related Development Index - GDI) care măsoară performanțele acelorași dimensiuni și variabile ca și în cazul IDU, dar scoate în evidență discrepanțele între valorile calculate pentru femei și pentru bărbați.

Tabelul nr. 1

Posibilități de măsurare a dezvoltării umane

Indicatori	Longevitate	Cunoștințe - educație	Standard de viață decent	Participare sau excludere
IDU	Speranța de viață la naștere	1. Rata de alfabetizare a adulților 2. Rate combinate de cuprindere școlară	PIB/capita ajustat la paritatea puterii de cumpărare	-
GDI	Speranța de viață la naștere	1. Rata de alfabetizare a adulților, bărbați și femei 2. Rate de cuprindere școlară pentru bărbați și femei	Decalajul dintre veniturile câștigate de bărbați și femei	-
HPI1	Ponderea populației care nu supraviețuiește vârstei de 40 ani	Ponderea adulților analfabeți	Privațiuni economice măsurate prin: 1. ponderea populației fără acces la apă potabilă și servicii de sănătate; 2. ponderea copiilor subponderali în vârstă de sub cinci ani;	

Indicatori	Longevitate	Cunoștințe - educație	Standard de viață decent	Participare sau excludere
HPI2	Ponderea populației care nu supraviețuiește vârstei de 60 de ani	Ponderea analfabeților funcționali	Ponderea populației cu venituri sub pragul sărăciei (sub 50% din venitul median disponibil).	Șomajul de lungă durată (peste 12 luni)

Sursa: UNDP, HDR 1998, p. 15.

- gradul de participare a femeilor (Gender Empowerment Measure - GEM) care reflectă participarea activă a femeilor la viața economică și socială și măsoară inegalitatea dintre sexe în ceea ce privește participarea și luarea deciziilor în domenii-cheie ale vieții economice și sociale. GEM exprimă inegalitatea oportunităților în anumite domenii prin ponderea femeilor în parlament, ponderea femeilor manageri și administratori etc.;

– dezagregarea indicatorilor dezvoltării umane pe regiuni, în profil teritorial permite relevarea zonelor cu privațiuni în dezvoltarea umană și a vulnerabilității diferitelor dimensiuni ale dezvoltării umane (domeniul învățământului, sănătății etc.).

Dezvoltarea umană în practică

Progresele în plan conceptual și metodologic privind dezvoltarea umană înregistrate în acest domeniu au avut un ecou important în lumea științifică și a oamenilor politici. Această viziune largă asupra dezvoltării a influențat semnificativ dezbaterile privind politicile la nivel național și internațional. S-au conturat câteva subiecte de interes care revin în dezbaterile pe această temă, prin gravitatea și implicațiile lor: sărăcia și inegalitatea, decalajele dintre bărbați și femei în ceea ce privește condiția umană și participarea la viața economică și socială; rolul jucat de guverne și de societatea civilă în promovarea de programe în favoarea dezvoltării umane.

Pe plan practic, dezvoltarea umană pare să rămână un deziderat. Numeroși parametri care definesc dimensiuni importante ale dezvoltării umane arată că în condițiile înregistrării unei creșteri economice semnificative la nivel global în ultima perioadă, în planul dezvoltării umane s-au consemnat, pe lângă progrese, importante tendințe negative, îngrijorătoare. Aceasta demonstrează că politicile de dezvoltare sunt prea puțin cuplate la acest concept. Pentru ilustrare ne vom opri la două dintre cele mai importante dimensiuni ale reversului dezvoltării umane: inegalitatea și sărăcia.

La nivel mondial, inegalitatea și sărăcia au crescut la cote alarmante în pofida eforturilor care se fac la nivel internațional - prin reuniuni speciale - de a sensibiliza factorii decizionali, în special în țările în curs de dezvoltare. Creșterea inegalităților și a sărăciei sunt sesizate nu numai de PNUD, prin rapoartele dezvoltării umane, ci și de alte organizații internaționale cum este de exemplu Banca

Mondială.

Astfel, inegalitatea în distribuția venitului mondial s-a accentuat continuu (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Disparități globale în venit

Anul	Ponderea în venitul global deținută de:		Raportul dintre venitul mediu din chintila 5 și chintila 1	Coeficentul Gini
	cei mai săraci 20% (%)	cei mai bogați 20% (%)	(col. 3: col. 2)	
1960	2,3	70,0	30:1	0,69
1970	2,3	73,9	32:2	0,71
1980	1,7	76,3	45:1	0,79
1989	1,4	82,7	59:1	0,87
1991	1,4	85,2	61:1	---

Între anii 1960 și 1961 partea din venitul mondial deținută de cincimea cea mai bogată a populației mondiale a crescut de la 70% la 85%, iar partea deținută de cincimea cea mai săracă a scăzut de la 2,3% la 1,4%. Drept urmare, raportul dintre veniturile ce revin celor mai bogați și celor mai săraci 20% a crescut de la 30:1 la 60:1.

Adâncirea inegalităților este și mai bine pusă în evidență de faptul că, la sfârșitul secolului, trei multimiliardari (cei mai bogați din lume) dețin un patrimoniu mai mare decât patrimoniul total al celor 600 milioane de locuitori din țările cele mai sărace. Averea celor mai bogate 225 persoane este egală cu venitul anual al celor mai săraci 47% (2,5 mld. de locuitori) din populația mondială.

Sărăcia constituie unul din fenomenele cele mai îngrijorătoare. Un sfert din populația globului trăiește în mizerie, având un nivel al venitului și al consumului inferior pragului minim stabilit de Națiunile Unite: 360$ pe cap de locuitor și pe an. Alte dimensiuni ale sărăciei sunt de asemenea relevante. În sistemul de învățământ 130 de milioane de copii nu sunt școlarizați; în domeniul sanitar rata mortalității infantile în țările sărace este de șase ori mai mare decât în țările dezvoltate, iar 880 milioane persoane nu au acces la sistemul sanitar; în domeniul alimentației 840 milioane de persoane suferă de malnutriție, iar în domeniul habitatului 500 milioane de persoane nu au un cămin.

La nivel național, conceptul dezvoltare umană a avut o rezonanță mai puternică în cazul țărilor în curs de dezvoltare, țări în care există probleme sociale majore.

Stimulate de PNUD, în prezent, o sută de țări elaborează rapoarte naționale privind dezvoltarea umană. Acestea sunt din următoarele zone: Africa Sub-Sahariană, Asia-Pacific, America Latină și Caraibe, statele arabe, Europa de Est și Comunitatea Statelor Independente.

România, ca și celelalte state din zonă, a elaborat, din inițiativa Biroului Regional pentru Europa și CIS, un raport anual al dezvoltării umane, începând cu anul 1995. Fiecare ra-

port, pe lângă evaluările cu caracter de ansamblu asupra dezvoltării umane, în speță cele privind dimensiunile majore ale acestui concept, a fost axat pe o temă specifică astfel: 1995 - politici de gen; 1996 - habitat; 1997 - sărăcie și coeziune socială; 1998 - modificarea rolului statului; 1999 - privire de ansamblu asupra tendințelor dezvoltării umane reflectate în rapoartele anterioare.

Una din temele care se găsește mai atent analizată în ultimele trei ediții se referă la sărăcie și la integrarea măsurilor antisărăcie în politicile de transformare economică, promovarea de politici sociale adecvate contextului actual și în viitor. Rapoartele naționale au avut un impact mai accentuat în plan teoretic, al dezbaterilor care au dus la progrese semnificative în cunoaștere, dar mai slab în planul acțiunilor practice în politici și programe. În continuare vom încerca să evidențiem acest lucru.

În plan teoretic, RNDU a contribuit la o mai bună înțelegere a sensului dimensiunii umane a dezvoltării și a faptului că este nevoie ca aceasta să fie integrată în politicile de transformare și în cele care promovează creșterea economică. În acest context se pun două probleme. Una se referă la calitatea creșterii economice și dacă politicile care susțin obiectivul creșterii economice (de macrostabilizare, sectoriale, structurale etc.) sunt sau nu pauperizante, bazate pe un consum mare de resurse etc. Cea de a doua se referă la distribuția rezultatelor creșterii economice, cine câștigă și cine pierde. Legat de acest lucru PNUD nu încetează să readucă aminte că dezvoltarea economică, creșterea economică este un mijloc și că ea se realizează cu oameni și pentru oameni.

RNDU au contribuit de asemenea la clarificarea unor concepte, la promovarea unor idei care să ajute la construirea unui mediu economico-social sănătos, la difuzarea de cunoștințe.

În plan informațional, elaborarea RNDU a stimulat completarea și îmbunătățirea informației statistice, cuantificarea și interpretarea fenomenelor supuse analizei. Aceasta dă posibilitatea unor analize mai nuanțate sau punctuale. De exemplu, cu ocazia elaborării RNDU 1997-1999 a fost îmbunătățită substanțial informația statistică legată de analiza dimensiunii și severității sărăciei la nivel național și teritorial (pe această bază a fost elaborată o hartă a sărăciei), ceea ce a permis analize complexe și relevante pentru acest subiect. Deși mai sunt multe de făcut în acest domeniu, informația, în special cea cuprinsă în Anexele statistice ale RNDU, permite fundamentarea unor politici la nivel național și teritorial (de dezvoltare regională, în domeniul ocupării forței de muncă și combaterii șomajului, alte măsuri antisărăcie etc.). Din păcate, această informație a fost insuficient exploatată.

În planul analizelor și evaluărilor concrete, RNDU au relevat numeroase probleme, puncte de reper, semnale de alarmă pentru politici economice și sociale, pentru acțiuni în favoarea dezvoltării umane durabile. Fără a relua aceste concluzii, rezultatele din analiza unor probleme

sau subiecte punctuale, voi evidenția doar câteva dintre cele mai importante mesaje care derivă din rezultatele analizelor cuprinse în aceste rapoarte sau sugerate de informațiile pe care le conțin (a se vedea și datele din tabelul nr. 3):

- impactul declinului economic în România în perioada de tranziție a fost aproape continuu, disruptiv și foarte costisitor pentru viața oamenilor. Strategiile de transformare economică referitoare la privatizare, restructurare etc. au ținut seama în prea mică măsură de starea socială precară și de consecințele sociale ale politicilor și măsurilor adoptate. Principalele politici care au accentuat sărăcia sunt cele care au urmărit: restructurare cu șomaj și fără creare de locuri de muncă; reducerea cheltuielilor publice; reducerea subvențiilor la consumatori;
- tranziția a fost mai costisitoare pentru populația din zonele monoindustriale restructurate și din zonele rurale. Sărăcia este mai răspândită și mai severă în nord-est și sud-est. Au apărut pungi de sărăcie în zone și orașe care mor din punct de vedere economic și social (Valea Jiului, orașul Mizil etc.). Riscul sărăciei rămâne înalt cel puțin pe termen scurt și mediu și pentru categorii de populație care în prezent nu sunt considerate sărace;
- în domeniul social (sănătate, sistem de pensii, ajutoare sociale etc.) au fost inițiate reforme radicale care au întârziat nepermis de mult, dar ceea ce este și mai important, nu au fost secondate de un efort de construcție a unui sistem nou, echitabil de securitate socială, ceea ce înseamnă că acest subiect rămâne o problemă dureroasă și deschisă;
- statul s-a dovedit fără autoritate și slab implicat în promovarea politicilor de refacere și creștere economică, de dezvoltare umană. Autoritatea sa a scăzut, iar implicarea instituțiilor statului în a da sens echității sociale și a promova prin dezvoltare economică bunăstarea rămâne o problemă de perspectivă. Deși statul este - ca dimensiune - extins în special prin birocrație, politicile guvernamentale nu sunt încă focalizate spre realizarea unor obiective din sfera dezvoltării umane.

Tabelul nr. 3

Indicatori semnificativi pentru dezvoltarea umană în România

Nr. crt.		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1	Dinamica PIB, %	100	87,1	79,4	80,6	83,8	89,8	93,3	87,7	82,9	80,3
2	PIB/locuitor la PPC, dolari	3414	...	...	3643	3790	4070	4244	3964	3679	...

3	Durata medie a vieții, ani	69,6	69,8	69,8	69,5	69,5	69,4	69,1	69,0	69,2	...
4	Ponderea cheltuielilor publice de sănătate în PIB, %	2,9	3,3	3,3	2,7	3,1	2,9	2,8	2,6	3,3	...
5	Rata brută de cuprindere școlară în toate nivelurile de învățământ, %	62,4	58,5	60,3	60,4	61,3	61,6	62,0	62,9	63,9	...
6	Ponderea cheltuielilor publice pentru învățământ în PIB, %	3,0	3,6	3,6	3,2	3,1	3,4	3,6	3,3	3,6	...
7	Număr de salariați, mii	8142,2	7483,5	6627,4	6385,3	6200,6	6047,7	5893,9	5399,1	...	...
8	Dinamica salariului mediu net real, %	100	81,7	71,3	59,4	59,4	66,5	72,7	56,3	58,2	58,4
9	Ponderea salariilor nete în PIB, %	42,3	32,7	29,4	26,2	24,4	25,6	24,7	...	...	...
10	Ponderea cheltuielilor de securitate socială în PIB, %	10,7	10,1	9,6	9,3	9,3	9,7	9,3	10,0	11,8	...
11	Ponderea populației sub pragul de sărăcie[1], %	...	...	...	...	...	25,3	19,9	30,8	34,0	...
12	Numărul săracilor, mii pers.	...	...	...	...	...	5731	4488	6946	7500	...

[1] *60% din cheltuielile medii de consum/adult echivalent.*

Sursa: ***RNDU 1999****, p. 44, 96, 101, 108;* ***Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu****, martie 2000.*

Evaluări ca cele cuprinse în RNDU au avut un ecou slab la nivel guvernamental. Au fost elaborate de exemplu programe antisărăcie cu sprijinul PNUD și al Băncii Mondiale, dar acestea nu au devenit cu adevărat operaționale.

Perioada următoare nu oferă ancore suficient de puternice care să susțină dezvoltarea umană. Astfel, strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu, elaborată cu scopul de a sta la baza măsurilor pentru pregătirea în vederea integrării în UE, conține prea puține repere în sprijinul dezvoltării umane. Acestea în condițiile în care, în prezent, Uniunea Europeană este preocupată să găsească soluții pentru rezolvarea problemelor legate de șomaj, excluziune socială, de sistemul de securitate socială și, nu în ultimul rând, de păstrarea modelului social european cel puțin în dimensiunile sale majore.

Totuși, dacă există voință politică, strategiile de dezvoltare pot fi corectate în sensul de a cuprinde măsuri economice și sociale care să permită oamenilor să-și construiască bunăstarea prin forțe proprii.

Strategiile de dezvoltare trebuie să se sprijine pe întărirea rolului statului, al instituțiilor publice și pe distribuirea responsabilităților între piață, stat și societatea civilă. Statul poate și trebuie să aibă rol de coordonare pentru aspectele, măsurile care se

adresează pieței muncii, la care să aibă acces partea covârșitoare a forței apte de muncă, cu o atenție specială spre sărăcie și persoanele defavorizate de reformă (susținerea prin pârghii economice a întreprinderilor mici și mijlocii, a lucrărilor publice etc.).

Este, de asemenea, nevoie de o mai mare concentrare de politici sociale care să corecteze eroziunile în accesul populației la servicii sociale de bază (sănătate, învățământ) și să susțină pe cei foarte săraci. Este importantă, totodată, identificarea de căi de prevenire a unor eroziuni în dezvoltarea umană.

O astfel de strategie care să conțină elemente definitorii pentru dezvoltarea umană și pentru încadrarea în modelul social european poate fi de succes. În felul acesta, dezvoltarea umană durabilă nu ar suna ca un slogan răsunător care trimite la idealism, ci s-ar transforma din concept în realitate.

Bibliografie

*** Raportul Național al Dezvoltării Umane, edițiile 1995-1999, Editura Expert, București.

*** Strategia Națională de Dezvoltare Economică a României pe Termen Mediu, martie 2000.

Lindenberg, M.M., The Human Development Race. Improving the Quality of Life in Developing Countries, ICS, San Francisco, 1993.

Srinivasan, T.N., Human Development: A New Paradigm of Reinvention of Wheel?, American Economic Review, mai 1994.

UNDP, Human Development Report, edițiile 1990-1999, Oxford University Press.